

Comparison of Autonomy, Differentiation, and Parental Boundaries of Teenage Daughters of Working and Stay-at-Home Mothers

Narges Pouramini¹ , Jafar Houshyari²

Hasan Taghian³

1. Master of Family Counseling, Institute of Ethics and Education, Qom (Corresponding Author).

anrgs7393@gmail.com

2. Assistant Professor of Psychology, Higher Education Complex of Islamic Humanities, Al-Mustafa International University, Qom, Iran.

j.houshyari@yahoo.com

3. Assistant Professor of Psychology, Higher Education Complex of Islamic Humanities, Al-Mustafa International University, Qom, Iran.

taghian@gmail.com

Received: 2025/10/29; Accepted 2025/12/18

Extended Abstract

Introduction and Objectives: Adolescence is a critical stage marked by identity crisis and the struggle to achieve independence. During this period, the adolescent seeks a realistic self-definition and social approval is of vital importance. Despite the evolving role of fathers, mothers still act as the primary caregivers in the upbringing process. On the other hand, one of the most significant social changes in recent decades is the substantial increase in the economic participation and employment of mothers. This

structural transformation has been accompanied by changes in the patterns of maternal presence and the quality of mother-child interaction within the family, consequently leaving significant impacts on the psychosocial development of adolescents, especially girls. Maternal employment can influence key developmental concepts of adolescence. These include “autonomy,” meaning the capacity for independent decision-making in emotional, behavioral, and value-related dimensions; “differentiation,” which refers to a healthy balance between maintaining emotional connection with the family and achieving emotional and intellectual independence; and “parental boundaries,” which indicate the limits, rules, and quality of parent-child relationships. Examining these differences can provide valuable insights for counselors, therapists, and policymakers to design appropriate interventions and educational programs, thereby helping to improve adolescent development and strengthen healthy family relationships, especially the mother-daughter relationship. The main hypotheses are: 1. The level of autonomy (emotional, behavioral, and value-related independence in decision-making) differs between these two groups. 2. The level of differentiation (balance between emotional connection with the family and maintaining emotional independence) differs between them. 3. Parental boundaries (limits, rules, and quality of parent-child relationships) differ in their families.

Method: In terms of objective, this research is applied, and in terms of data collection method, it is descriptive and causal-comparative. The statistical population includes all adolescent girls studying in the second cycle of secondary education (ages 14-17) in the city of Qom. Due to the natural grouping of subjects based on their mothers' employment status (employed or stay-at-home), convenience sampling was used. Based on a general empirical rule, the initial sample size was estimated at approximately 75 individuals. However, to ensure greater reliability, increase statistical power for detecting small effects, and account for potential sample attrition, this number was increased to 100. Ultimately, the final sample consisted of 50 adolescent girls with employed mothers and 50 adolescent girls with stay-at-home mothers. To measure the research variables, three standardized instruments were used: 1. *The Self-Differentiation Inventory* (Drake & Murdock, 2015): This tool has 20 items and four subscales. The reliability (Cronbach's alpha) of this questionnaire in the present study was 0.76 for the total scale and between 0.65 and 0.80 for the subscales. 2. *The Emotional Autonomy Scale* (Silverberg & Steinberg, 1986): This questionnaire has 12 items

and four subscales. The total reliability of this instrument in the current study, using Cronbach's alpha, was 0.86. 3. *The Parental Boundaries Questionnaire* (Houshyari, 2020/1399): This researcher-made questionnaire is based on Islamic-psychological foundations and has 34 items. The total reliability of this questionnaire in this research was 0.90, and the reliability of its subscales was between 0.70 and 0.80. Finally, the collected data were analyzed using appropriate statistical methods for comparing the means of two independent groups (girls with employed mothers and girls with stay-at-home mothers).

Findings: The findings of this research indicated: For the first hypothesis (autonomy): At the overall level, there was no significant difference between the two groups ($P=0.289$). However, differences were observed in the subscales: Girls with stay-at-home mothers had higher scores in parental deidealization ($14.5 > 12.7$) and perceiving parents as people ($8.3 > 7.5$). Conversely, girls with employed mothers showed a higher score in non-dependency ($9.3 > 7.6$). All these differences were significant at the $P<0.001$ level. For the second hypothesis (differentiation): All differences were in favor of girls with stay-at-home mothers and were significant. Girls with employed mothers had a higher total differentiation score (indicating lower differentiation) ($44.8 > 38.4$ with $P<0.001$). Also, in all subscales, including need for approval ($16.1 > 13.1$), emotional instability ($12.7 > 10.8$), and emotional and behavioral fusion ($16.1 > 14.4$), the scores of the group with employed mothers were significantly higher. For the third hypothesis (parental boundaries): At the overall level and in the two subscales of shared boundaries and parenting boundaries, no significant difference was found between the two groups. The only significant difference was observed in the child boundaries subscale, where girls with stay-at-home mothers obtained a higher score ($26.2 > 23.7$ with $P=0.020$). **Key Result:** Although the overall level of autonomy and parental boundaries was similar in the two groups, the pattern of achieving autonomy was different (less dependency in one group, more deidealization in the other). More importantly, girls with employed mothers reported lower levels of differentiation (i.e., higher emotional dependency, instability, and need for approval) and less adherence to child boundaries.

Discussion and Conclusion: The findings of this study showed that the overall level of autonomy between girls with employed mothers and stay-at-home mothers was not significantly different. This result may indicate that other factors such as parenting

style or the family's socio-economic status have a stronger influence on this variable, or that both groups of mothers (employed and stay-at-home) effectively contribute to the development of their daughters' autonomy in different ways. However, significant differences were observed in the autonomy subscales: girls with stay-at-home mothers scored higher in parental deidealization and perceiving parents as people. This could be due to greater realism resulting from prolonged coexistence or even a critical view of the traditional role of housekeeping. In contrast, girls with employed mothers showed greater non-dependency, likely due to early acceptance of responsibilities and reduced emotional dependency in the mother's absence. Regarding differentiation, the results were clearly in favor of girls with stay-at-home mothers. This group had a lower total score (i.e., higher differentiation) and lower levels of need for approval, emotional instability, and emotional and behavioral fusion. The full-time presence of the mother may provide a safer space for processing emotions and forming an independent identity. In contrast, pressures arising from maternal employment and possibly compensatory parenting styles (such as leniency) could challenge the development of this ability in girls with employed mothers. Finally, parental boundaries at the overall level did not differ between the two groups, indicating that maternal employment alone does not have a decisive effect on the overall observance of these limits. The only significant difference was in the child boundaries subscale, where girls with stay-at-home mothers performed better. This is likely due to more interactions and continuous training within families with a more traditional structure. It can be said that although maternal employment does not directly affect the overall level of autonomy and parental boundaries, it clearly influences the pattern of achieving autonomy and, especially, the development of emotional differentiation. Girls with employed mothers experience more practical independence but may face challenges in developing emotional independence and healthy separation from the family.

Acknowledgments: With deep gratitude and appreciation to my parents who raised me in an environment full of knowledge and culture, and to my spouse, whose constant help and companionship made my presence on this educational path possible, and to all the professors and scholars from whose sea of knowledge and wisdom I benefited throughout my studies, especially the esteemed professor, Hojjat al-Islam wal-Muslimin Dr. Jafar Houshyari, and Professor Dr. Hasan Taghian.

Conflict of Interest: According to the authors' statement, there is no conflict of interest related to this study.

Keywords: Adolescent, Parental Boundaries, Differentiation, Autonomy, Employed Mother, Stay-at-Home Mother.

Cite this article: Pouramini, Narges, Houshyari, Jafar, and Taghian, Hasan (2025), Comparison of Autonomy, Differentiation, and Parental Boundaries of Teenage Daughters of Working and Stay-at-Home Mothers, *Journal of Studies in Islam and Psychology*, 1(2): 65-101.

مقایسه خودمختاری، تمایز یافتگی و مرزهای والدینی دختران نوجوان مادر شاغل و خانه‌دار

نرگس پورامینی^۱ ، جعفر هوشیاری^۲

حسن تقیان^۳

۱. کارشناسی ارشد، مشاوره خانواده، دانشکده روان‌شناسی، مؤسسه اخلاق و تربیت، قم، ایران (نویسنده مسئول).

anrgs7393@gmail.com

۲. استادیار روان‌شناسی، مجتمع آموزش عالی علوم انسانی اسلامی، جامعه المصطفی العالمية، قم، ایران.

j.houshyari@yahoo.com

۳. استادیار روان‌شناسی، مجتمع آموزش عالی علوم انسانی اسلامی، جامعه المصطفی العالمية، قم، ایران.

taghian@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۸/۰۷؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۲/۱۸

چکیده گسترده

مقدمه و اهداف: نوجوانی، مرحله‌ای سرنوشت‌ساز و همراه با بحران هویت و تلاش برای دستیابی به استقلال است. در این مرحله، نوجوان در جستجوی تعریفی واقع‌بینانه از خود بوده و تأیید اجتماعی برایش اهمیتی حیاتی دارد. با وجود تحول نقش پدران، مادران هنوز به عنوان مراقبان اصلی در فرایند تربیت عمل می‌کنند. از سوی دیگر، یکی از مهم‌ترین تغییرات اجتماعی چند

نوع مقاله: پژوهشی

دهه اخیر، افزایش چشمگیر مشارکت اقتصادی و اشتغال مادران است. این تحول ساختاری، با تغییر در الگوهای حضور و کیفیت تعامل مادر در خانواده همراه بوده و به تبع آن، پیامدهای قابل توجهی بر رشد روانی-اجتماعی نوجوانان، به خصوص دختران، بر جای می‌گذارد. اشتغال مادران می‌تواند بر مفاهیم کلیدی رشد نوجوانی تأثیر بگذارد. از جمله این مفاهیم «خودمختاری»، به معنی ظرفیت تصمیم‌گیری مستقل در ابعاد عاطفی، رفتاری و ارزشی، «تمایز یافتگی» که به تعادل سالم بین حفظ پیوند عاطفی با خانواده و دستیابی به استقلال هیجانی و فکری اشاره دارد و همچنین «مرزهای والدینی» که بیانگر حدود، قوانین و کیفیت روابط والد-فرزند است، خواهد بود. بررسی این تفاوت‌ها می‌تواند بینش ارزشمندی برای مشاوران، درمانگران و سیاست‌گذاران فراهم کند تا با طراحی مداخلات و برنامه‌های آموزشی مناسب، به بهبود فرآیند رشد نوجوانان و تقویت روابط سالم درون خانواده، به ویژه رابطه مادر-دختر، کمک کنند. فرضیه‌های اصلی عبارتند از: ۱. سطح خودمختاری (استقلال عاطفی، رفتاری و ارزشی در تصمیم‌گیری) در این دو گروه متفاوت است. ۲. سطح تمایز یافتگی (تعادل بین پیوند عاطفی با خانواده و حفظ استقلال هیجانی) در آنان متفاوت است. ۳. مرزهای والدینی (حدود، قوانین و کیفیت روابط والد-فرزند) در خانواده‌های آنان متفاوت است.

روش: این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش گردآوری داده‌ها، توصیفی از نوع علی-مقایسه‌ای است. جامعه آماری شامل کلیه دختران نوجوان مشغول به تحصیل در مقطع متوسطه دوم (۱۴ تا ۱۷ سال) در شهر قم است. به دلیل ماهیت گروه‌بندی آزمودنی‌ها که بر اساس وضعیت شغلی مادر (شاغل یا خانه‌دار) به طور طبیعی صورت گرفته بود، از روش نمونه‌گیری در دسترس استفاده شد. حجم نمونه بر اساس یک قاعده تجربی کلی، در ابتدا حدود ۷۵ نفر برآورد شد. اما به منظور اطمینان بیشتر، افزایش توان آماری برای شناسایی اثرات کوچک و همچنین پیش‌بینی احتمال ریزش نمونه، این تعداد به ۱۰۰ نفر افزایش یافت. نهایتاً نمونه نهایی متشکل از ۵۰ دختر نوجوان دارای مادر شاغل و ۵۰ دختر نوجوان دارای مادر خانه‌دار گردآوری شد. برای سنجش متغیرهای پژوهش از سه ابزار استاندارد استفاده شد: ۱. پرسشنامه تمایز یافتگی خود (دریک و مورداک، ۲۰۱۵): این ابزار دارای ۲۰ گویه و چهار خرده‌مقیاس است. پایایی (اعتبار) این پرسشنامه در پژوهش حاضر با استفاده از آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰.۷۶ و برای خرده‌مقیاس‌ها بین ۰.۶۵ تا ۰.۸۰ محاسبه

نوع مقاله: پژوهشی

شد. ۲. پرسشنامه خودمختاری هیجانی (سیلوربرگ و استینبرگ، ۱۹۸۶): این پرسشنامه ۱۲ گویه و چهار خرده مقیاس دارد. پایایی کل این ابزار در مطالعه حاضر با روش آلفای کرونباخ ۰.۸۶ به دست آمد. ۳. پرسشنامه مرزهای والدینی (هوشیاری، ۱۳۹۹): این پرسشنامه محقق ساخته، مبتنی بر مبانی اسلامی-روانشناختی بوده و دارای ۳۴ گویه است. پایایی کل این پرسشنامه در این پژوهش ۰.۹۰ و پایایی خرده مقیاس‌های آن بین ۰.۷۰ تا ۰.۸۰ محاسبه شد. در نهایت، داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از روش‌های آماری مناسب برای مقایسه میانگین‌های دو گروه مستقل (دختران با مادر شاغل و دختران با مادر خانه‌دار) مورد تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: یافته‌های این پژوهش نشان داد در فرضیه اول (خودمختاری): در سطح کل، تفاوت معناداری بین دو گروه وجود نداشت ($P=0.289$). اما در خرده مقیاس‌ها تفاوت‌هایی مشاهده شد: دختران با مادر خانه‌دار، ایده‌آل‌زدایی از والدین ($14.5 < 12.7$) و ادراک والدین به عنوان مردم عادی ($8.3 < 7.5$) بالاتری داشتند. در مقابل، دختران با مادر شاغل، نمره ناوابستگی بیشتری نشان دادند ($9.3 < 7.6$). تمامی این تفاوت‌ها در سطح $P < 0.001$ معنادار بودند. در فرضیه دوم (تمایز یافتگی) تمامی تفاوت‌ها به نفع دختران با مادر خانه‌دار و معنادار بودند. دختران با مادر شاغل، نمره کل تمایز یافتگی (نشان‌دهنده تمایز نیافتگی بیشتر) بالاتری داشتند ($44.8 < 38.4$ با $P < 0.001$). همچنین در تمامی خرده مقیاس‌ها شامل نیاز به تأیید ($16.1 < 13.1$)، ناپایداری هیجانی ($12.7 < 10.8$) و آمیختگی عواطف و رفتار ($16.1 < 14.4$)، نمرات گروه دارای مادر شاغل به طور معناداری بالاتر بود. فرضیه سوم (مرزهای والدینی): در سطح کل و نیز در دو خرده مقیاس مرزهای مشترک و مرزهای والدگری، تفاوت معناداری بین دو گروه یافت نشد. تنها تفاوت معنادار در خرده مقیاس مرزهای فرزندی مشاهده شد، جایی که دختران با مادر خانه‌دار نمره بالاتری کسب کردند ($26.2 < 23.7$ با $P = 0.020$). نتیجه کلیدی: اگرچه سطح کلی خودمختاری و مرزهای والدینی در دو گروه مشابه بود، اما الگوی دستیابی به خودمختاری متفاوت بود (وابستگی کمتر در یک گروه، ایده‌آل‌زدایی بیشتر در گروه دیگر). مهم‌تر اینکه، دختران با مادران شاغل، سطوح پایین‌تری از تمایز یافتگی (یعنی وابستگی هیجانی بیشتر، ناپایداری و نیاز به تأیید بالاتر) و رعایت کمتر مرزهای فرزندی را گزارش کردند.

بحث و نتیجه‌گیری: یافته‌های این پژوهش نشان داد سطح کلی خودمختاری بین دختران با مادران شاغل و خانه‌دار تفاوت معناداری ندارد. این نتیجه ممکن است نشان دهد که عوامل دیگری مانند سبک فرزندپروری یا وضعیت اقتصادی-اجتماعی خانواده تأثیر قوی‌تری بر این متغیر دارند، یا اینکه هر دو گروه مادران (شاغل و خانه‌دار) به شیوه‌های مختلف و مؤثرتری به رشد خودمختاری دختران کمک می‌کنند. با این حال، در خرده‌مقیاس‌های خودمختاری تفاوت‌های معناداری مشاهده شد: دختران با مادر خانه‌دار در ایده‌آل‌زدایی از والدین و ادراک والدین به عنوان مردم عادی نمرات بالاتری کسب کردند. این امر می‌تواند ناشی از واقع‌بینی بیشتر حاصل از همزیستی طولانی‌مدت یا حتی نگاه انتقادی به نقش سنتی خانه‌داری باشد. در مقابل، دختران با مادر شاغل ناوابستگی بیشتری نشان دادند که احتمالاً به دلیل پذیرش زود هنگام مسئولیت‌ها و کاهش وابستگی عاطفی در غیاب مادر است. در مورد تمایز یافتگی، نتایج به طور واضح به نفع دختران با مادر خانه‌دار بود. این گروه نمره کل پایین‌تر (یعنی تمایز یافتگی بالاتر) و سطوح پایین‌تری از نیاز به تأیید، ناپایداری هیجانی، آمیختگی عواطف و رفتار داشتند. حضور تمام‌وقت مادر ممکن است فضای امن‌تری برای پردازش هیجان‌ات و شکل‌گیری هویت مستقل فراهم کند. در مقابل، فشارهای ناشی از اشتغال مادر و احتمالاً سبک‌های تربیتی جبرانی (مانند سهل‌گیری) می‌تواند رشد این توانایی را در دختران با مادر شاغل با چالش مواجه کند. در نهایت، مرزهای والدینی در سطح کلی بین دو گروه تفاوتی نداشت، که نشان می‌دهد اشتغال مادر به‌تنهایی بر رعایت این حدود کلی تأثیر تعیین‌کننده‌ای ندارد. تنها تفاوت معنادار در خرده‌مقیاس مرزهای فرزندی بود، جایی که دختران با مادر خانه‌دار عملکرد بهتری داشتند. این احتمالاً به دلیل تعاملات بیشتر و آموزش مستمر در بستر خانواده‌های با ساختار سنتی‌تر است. میتوان گفت اگرچه اشتغال مادر بر میزان کلی خودمختاری و مرزهای والدینی تأثیر مستقیمی ندارد، اما به وضوح بر الگوی دستیابی به خودمختاری و به‌ویژه بر رشد تمایز یافتگی هیجانی تأثیر می‌گذارد. دختران با مادران شاغل استقلال عملی بیشتری را تجربه می‌کنند، اما ممکن است در رشد استقلال هیجانی و تفکیک سالم از خانواده با چالش‌هایی مواجه باشند.

تقدیر و تشکر: با تقدیر و تشکر فراوان از پدر و مادرم که مرا در محیطی سرشار از علم و ادب پرورش دادند و همسرم که جز با کمک و همراهی همیشگی او حضور در این مسیر تحصیلی میسر نبود و تمامی اساتید و فرهیختگانی که از دریای علم و دانش آنها در طول مدت تحصیل بهره‌مند

نوع مقاله: پژوهشی

شدم به ویژه استاد گرانقدر حجت الاسلام و المسلمین دکتر جعفر هوشیاری و استاد دکتر حسن تقیان.

تعارض منافع: براساس اظهار نویسندگان، تعارض منافی در ارتباط با این پژوهش وجود ندارد. **واژگان کلیدی:** نوجوان، مرزهای والدینی، تمایز یافتگی، خودمختاری، مادر شاغل، مادر خانه‌دار.

استناد: پورامینی، نرگس، هوشیاری، جعفر، و تقیان، حسن (۱۴۰۴). مقایسه خودمختاری، تمایز یافتگی و مرزهای والدینی دختران نوجوان مادر شاغل و خانه‌دار. مجله اسلام و روان‌شناسی خانواده ۱(۲): ۶۵-۱۰۱.

مقدمه

نوجوانی دوره گذر از کودکی به بزرگسالی است که با تغییرات مهم و متعددی همچون تغییرات جسمی مربوط به بلوغ، تغییرات روحی و مسائل مربوط به هویت‌یابی، ارتباط با بزرگسالان و همسالان، میل به استقلال‌طلبی و رشد اخلاقی و هیجانی و تغییر و تحول در سطح فکر و اندیشه همراه است (سانتراک،^۱ ۲۰۱۴). در اواسط نوجوانی (۱۴-۱۷ سالگی)، این بحران‌ها و تلاطم‌های درونی به اوج خود رسیده و دغدغه هویت‌یابی برای نوجوان به شدت مهم و حیاتی شده است و او می‌کوشد تا به مفهومی دقیق و واقع‌بینانه از خود دست یابد. در این دوره پاداش عینی مورد نظر در زمان کودکی جای خود را به کسب مقبولیت و وجهه اجتماعی می‌دهد و نوجوان برای تصمیم‌گیری‌های خود در پی تأیید از سوی دیگران است (موحدی شکیب، ۱۳۹۷). با وجود تحولاتی که در روابط پدران - فرزندان اتفاق افتاده و نقش تربیتی پدران نسبت به گذشته پررنگ‌تر و مستقیم‌تر شده، همچنان مادران به‌عنوان مراقبان اصلی فرزندان به شمار می‌روند (دهقانی‌زاده و دیگران، ۱۳۹۸).

خانواده‌ها نیز در دنیای متغیر و پویای امروز همانند نوجوانان، تحت تأثیر تحولات فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی گسترده‌ای قرار گرفته‌اند. یکی از عمده‌ترین تغییرات، افزایش میزان اشتغال زنان و به‌ویژه مادران در جامعه است (فدایی، ۱۳۸۸). این تغییر در ساختار خانواده و نقش‌های جنسیتی، پیامدهای قابل توجهی بر فرایند تربیتی و رشد روانی-اجتماعی نوجوانان، به‌ویژه دختران به جای می‌گذارد (دانش و سلیمی‌نیا، ۱۳۸۵؛ دهقانی‌زاده و دیگران، ۱۳۹۹؛ فردوسی، ۱۳۸۹). اشتغال مادران به‌عنوان عاملی برای کاهش مدت حضور آنها در خانه می‌تواند نقش تعیین‌کننده‌ای در این فرایند هویت‌یابی ایفا کند. در پژوهش‌های فراوانی به نقش اشتغال مادران در ابعاد زیستی و شخصیتی نوجوانان اشاره شده است (احمدی و تقوی، ۱۳۸۲؛ فرهوش و دیگران، ۱۳۹۹؛ خانجانی و محمودزاده، ۱۳۹۲؛ وحیدا و دیگران، ۱۳۹۲؛ سیدی، ۱۳۸۹؛ حسینی و دیگران، ۱۳۹۷).

به نظر می‌رسد اشتغال مادران تأثیر قابل توجهی بر یکی از مفاهیم مهم شخصیتی با عنوان «خودمختاری»^۲ بگذارد و آن را تحت الشعاع قرار دهد (تقی‌پور و دیگران، ۱۳۹۳). این ویژگی به‌عنوان

1. Santrock. J. W

2. autonomy

عامل کمک‌کننده در تصمیم‌گیری‌های مستقل در مسائل زندگی (برگر^۱ و توما^۲، ۲۰۱۵) تعریف می‌شود. استینبرگ^۳ و همکارانش (استینبرگ و سیلوربرگ^۴، ۱۹۸۶؛ استینبرگ و لمبورن^۵، ۱۳۹۳) در پژوهش‌های خود بر این باورند در آستانه ورود به بزرگسالی، تصورات و مفهوم‌سازی‌های نوجوانان از پدر و مادرشان تغییر می‌کند و آنان می‌کوشند به جهت عاطفی و رفتاری از اولیای خود مستقل شوند که این فرایند و تغییرات درونی این دوره را خودمختاری می‌نامند. این مفهوم معنای خود را در آغاز دوران نوجوانی و بلوغ به خوبی نشان می‌دهد و افزون بر تغییرات گسترده و متنوع جسمی، تحولاتی در میزان دلبستگی نوجوان به والدین، جستجوی هویت و هدف و علاقه به استقلال و خودمختاری در او مشاهده می‌شود (کیمبل^۶ و واینر^۷، ۱۹۹۵). ماهیت چندبعدی استقلال نوجوانان، خودمختاری را در سه شاخه عاطفی، رفتاری و ارزشی تقسیم‌بندی می‌کند (استینبرگ، ۱۹۹۹).

خودمختاری عاطفی به احساسات، عواطف شخصی و تغییر از وابستگی به والدین به دریافت حمایت عاطفی از دیگران مربوط می‌شود. در خودمختاری ارزشی نگرش‌ها و تصمیم‌گیری‌های مستقل در حوزه سیاست، اخلاق و مذهب و شرایط تحصیلی مورد توجه است (استینبرگ، ۱۹۹۹). نوجوانی که در محیط‌های گرم و صمیمی تحت مراقبت و حمایت قرار می‌گیرند، میل به تصمیم‌گیری و ابراز وجود دارند و بلوغ روانی، شایستگی در مدرسه و کارکرد درست ذهنی از خود به نمایش می‌گذارند، اعتماد به نفس بیشتری دارند و کمتر به افسردگی و انحراف رفتاری تمایل می‌یابند (استینبرگ، ۲۰۰۷). کارکرد این ویژگی در فرزندان در تحقیقات فراوانی بررسی شده است (محب و بدری، ۱۳۹۵؛ قلمکاریان و اسماعیلی، ۱۴۰۰؛ تقی‌پور و دیگران، ۱۳۹۳؛ پاک‌منش و جاودان، ۱۳۹۹؛ تنهای رشوانلو و حجازی، ۱۳۹۱).

افزون بر خودمختاری، توانایی برقراری تعادل میان نیروی با هم بودن و فردیت نیز امری مهم در شکل‌گیری هویت و شخصیت نوجوان است. این ویژگی که «تمایز یافتگی»^۸ نامیده می‌شود، از مفاهیم

-
1. Berger. P. L
  2. Thomas, A.
  3. Steinberg, L.
  4. Silverberg, L.
  5. Lamborn.
  6. Kimmel, D. C.
  7. Winer, I. B.
  8. Differentiation

اساسی نظریه خانواده‌درمانی بوئن^۱ (۱۹۸۷) بوده، و به توازن بین تداوم ارتباط و حفظ استقلال با افراد مهم زندگی می‌انجامد (کر^۲ و بوئن، ۱۹۸۸). این نظریه گاهی خانواده‌درمانی چندنسلی^۳ نیز نامیده می‌شود و هر دو اصطلاح بیانگر این نظر است که پختگی و خودشکوفایی مستلزم رهایی فرد از دلبستگی‌های عاطفی ناگشوده به خانواده اصلی است (گلدنبرگ^۴ و گلدنبرگ، ۱۹۳۴). براساس نظر بوئن، تمایز یافتگی یک ویژگی روانی-تکاملی است که در تعامل‌های اولیه کودک با مراقبان شکل می‌گیرد. در خانواده‌هایی که مرزهای مشخص و روابط عاطفی متعادل وجود دارد، زمینه رشد تمایز یافتگی فراهم می‌شود؛ اما در خانواده‌های درهم‌تنیده یا گسسته، رشد این ظرفیت با موانع جدی روبه‌رو می‌شود (اسکورن و دندی، ۲۰۰۴).

بوئن تأکید می‌کند که تمایز یافتگی از طریق روابط خانوادگی در دوران کودکی و نوجوانی شکل می‌گیرد و سطح آن در بزرگسالی معمولاً ثابت می‌ماند، مگر اینکه فرد به‌طور ساختاری و در بلندمدت برای تغییر آن تلاش کند. مطالعات نشان می‌دهد که نوجوانانی با تمایز یافتگی بالا در مواجهه با فشارهای اجتماعی و خانوادگی، توانایی بیشتری در حفظ استقلال فکری و هیجانی دارند و کمتر دچار اضطراب و تعارضات درونی می‌شوند (بوئن، ۱۹۷۶). در موضوع تمایز یافتگی نیز تاکنون تحقیقات فراوانی انجام شده که نقش این ویژگی را در تعامل والد-فرزندی بررسی کرده است. بوئن (۱۹۷۸) در پژوهش‌های خود همواره بر نقش تمایز یافتگی بر ساختار نظام خانواده، به‌ویژه نوجوان تأکید دارد و بیان می‌کند که تمایز یافتگی بالا عامل محافظت‌کننده در برابر استرس‌های خانوادگی و اجتماعی است. مطالعه کرباسی و بختیاری (۱۳۹۵) نشان داد که تمایز یافتگی بالا با کاهش اضطراب و افزایش خودکارآمدی در نوجوانان ایرانی ارتباط دارد. آزادی و ناهیدپور (۱۳۹۵) به بررسی و پیش‌بینی مقدار تمایز یافتگی دختران از روی تمایز یافتگی مادران پرداخته‌اند و بیان می‌کنند که میان تمایز یافتگی و خرده‌مقیاس‌های واکنش عاطفی، جدایی عاطفی، آمیختگی با دیگران و جایگاه من دختران و مادران رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. همچنین به نظر می‌رسد اشتغال و یا عدم اشتغال مادران می‌تواند بر محدوده رفتار و کیفیت تعامل

-
1. Bowen, M.
  2. Kerr, M.
  3. Multigenerational family therapy
  4. Goldenberg, H.

اعضای خانواده و دوری و نزدیکی آنان به یکدیگر تأثیر بگذارد. این متغیر که با عنوان «مرزهای والدینی»^۱ شناخته می‌شود در پژوهش‌های گوناگونی بررسی شده است (هوشیاری و دیگران، ۱۴۰۰ و ۱۳۹۹؛ هوشیاری و صفوری، ۱۳۹۷ سالاری فر، ۱۳۹۵). افراد در خانواده براساس نقش‌ها و رفتارهایی که در محیط خانواده از آنها انتظار می‌رود، ممکن است همزمان یک یا چند نقش پدر/مادر، برادر/خواهر، همسر و دختر و مانند آن را برعهده گرفته، در یک زیرمنظومه قرار گیرند و در قالب دو یا چند نفری براساس نسل، جنسیت، همبازی، هم‌درس یک فعالیت موقت را انجام دهند (مینوچین، ۱۹۷۴). در خانواده‌های سالم هر زیرمنظومه وظیفه خود را به درستی انجام می‌دهد و مرز بین زیرمنظومه‌ها به‌طور کامل روشن است. بین همه زیرمنظومه‌ها پیوند هیجانی قوی وجود داشته، و افراد هر زیرمنظومه مشارکتی فعال در فعالیت‌ها دارند. پیوند در زیرمنظومه زوجینی از همه قوی‌تر است (نیلوفر و شان و همکاران، ۱۳۹۲).

مرزها خطوط یا حائل مفروضی است که به‌عنوان پایه شکل‌گیری منظومه‌ها افراد را از نظر روانی از یکدیگر جدا می‌سازد و به اموری مانند روابط کلامی و غیرکلامی بین افراد و موضوعات عاطفی مرتبط می‌شود (تبریزی و همکاران، ۱۳۸۹). درنهایت مرزها در خدمت تمایز و یکپارچگی خانواده به‌عنوان یک کل، زیرمنظومه‌های خانواده و تک‌تک اعضای آن است (سالاری فر، ۱۳۹۵). از نگاه دینی، قوانین شرعی و اخلاقی ناظر به تعاملات والدین و فرزندان و حقوق و تکالیف آنان مرزهای زیرمنظومه والدینی نام دارند. حدود مشترک تعاملات والد-فرزندی، حدود والدگری و حدود فرزندگی مرزهای مرتبه دوم والدینی هستند. حدود مشترک والدین و فرزندان به‌عنوان یکی از مرزهای والدینی و به معنای قوانین شرعی و اخلاقی دوسویه تعاملات والدین و فرزندان است. حدود فرزندگی یکی دیگر از مرزهای والدینی و به معنای باید و نبایدهای رفتاری می‌باشد که فرزندان باید در تعامل با والدین به آن پایبند باشند (هوشیاری و همکاران، ۱۳۹۹). مرزهای والدینی به میزان انعطاف‌پذیری و سطح کنترل والدین در تعامل با فرزندان اشاره دارد که از راه پرسشنامه استاندارد سنجیده می‌شود. این سنجش شامل پرسش‌هایی در رابطه با میزان استقلال فرزندان، نحوه تعامل و چگونگی تصمیم‌گیری والدین خواهد بود (هوشیاری، ۱۳۹۹).

خانواده در رویکرد قرآنی را می‌توان ساختار و منظومه‌ای هسته‌ای - گسترده خواند که با ازدواج یک مرد و دست‌کم یک زن شکل می‌گیرد و هریک از زن و شوهر نیز در خانواده‌های اصلی خود دارای

1. parental boundaries.

وظایف و تکالیفی هستند. مجموعه تکالیف، انتظارات و مقررات وضع شده بر اساس ارزش‌های الهی حاکم بر ارتباطات انواع خانواده، اعضا و زیرمنظومه‌های آنها، ساختار خانواده را از نگاه قرآن شکل می‌دهد. مرزهای درونی خانواده از نگاه قرآنی، آن دسته از آموزه‌هایی است که ناظر به تنظیم روابط داخلی اعضای خانواده و زیرمنظومه‌های آن است و بر این اساس مرزهای زوجینی، والدینی و فرزندان از جمله مرزهای درونی خانواده به شمار می‌آید (هوشیاری، ۱۳۹۹). پایه و اساس مرزهای والدینی در رویکرد ساخت‌نگر، حقوق و تکالیف والدین و فرزندان نسبت به یکدیگر است (مینوچین، ۱۹۷۴). بخشی از مرزهای والدین - فرزندان به معنای حقوق و تکالیف آنان در نقش والدگری و فرزندگی است و اینکه والدین در ایفای نقش خود تا چه حد حق ورود دارند و از کجا دیگر نمی‌توانند جلوتر بروند؛ از جهت دیگر فرزندان نیز در مقام فرزندگی تا چه حد موظف به انجام تکالیف خود نسبت به والدین هستند و تا چه حدی نسبت به آنها وظیفه دارند (هوشیاری، ۱۳۹۹). در آموزه‌های دینی موارد دیگری به جز حقوق و تکالیف به‌عنوان مرزهای والدینی و فرزندان بیان شده است که نتیجه آن زمینه‌سازی برای ارضای نیازهای عاطفی - جنسی زوجین و تربیت جنسی درست و اصولی فرزندان خواهد بود؛ برای مثال می‌تواند به مرزهایی از جمله ممنوعیت ورود فرزندان بالغ به فضای روانی - فیزیکی اختصاصی والدین (حرعاملی، ۱۴۱۶)، اطلاع نداشتن از روابط جنسی والدین، رعایت حد متعارفی از پوشش و حجاب از سوی والدین و فرزندان در خانواده و برابر یکدیگر (کلینی، ۱۴۱۲) و سایر مرزهای آن اشاره کرد. در زیرمنظومه فرزندگی و مرزهای آن، فرزندان نقش‌آموزی جنسیتی، رفتارهای فردی و اجتماعی، چگونگی تعامل با همسالان مانند مذاکره، رقابت، حمایت از هم و مانند آن را می‌آموزند و در نهایت موجب استقلال آنها شده، از ورودشان به زیرمنظومه والدینی و دخالت در سایر زیرمنظومه‌ها جلوگیری می‌کند (هوشیاری، ۱۳۹۹).

کیفیت و کمیت حضور مادر به‌عنوان عنصر مهم در تربیت کودک و به‌ویژه دختران نوجوان می‌تواند بر چگونگی شکل‌گیری این متغیرها اثر گذارد. اگر تأثیر حضور مادر در میزان و کیفیت خودمختاری، تمایز یافتگی و مرزهای والدینی بررسی شود، در پیشگیری و مداخلات درمانی نوجوان بسیار کارآمد خواهد بود؛ همچنین شناسایی نقاط قوت و ضعف خانواده‌های ایرانی با ساختارهای مختلف و بررسی تفاوت رشد روان‌شناختی دختران مادران شاغل و خانه‌دار، امکان اصلاح روش‌های تربیتی و

سیاست‌گذاری خانواده‌محور را فراهم می‌آورد. در صورت بررسی اشتغال یا عدم اشتغال مادران بر سه متغیر یادشده، مشاوران نوجوان خصوصاً در حیطه‌های فردی، تحصیلی و شغلی می‌توانند از نتایج آن برای ریشه‌یابی و درمان برخی مشکلات نوجوانان استفاده کنند و پیشرفت و موفقیت نوجوان را سرعت بخشند. در نتیجه این امر می‌تواند با ارائه الگو به سیاست‌گذاران اجتماعی و آموزشی، مبنایی برای تدوین برنامه‌های آموزشی در مدارس و مراکز مشاوره خانواده جهت بهبود فرایندهای ارتباطی مادر - دختر باشد.

این پژوهش به دنبال بررسی این سه فرضیه است:

- خودمختاری دختران مادران شاغل در مقایسه با دختران مادران خانه‌دار متفاوت است.
- تمایز یافتگی دختران مادران شاغل در مقایسه با دختران مادران خانه‌دار متفاوت است.
- مرزهای والدینی دختران مادران شاغل در مقایسه با دختران مادران خانه‌دار متفاوت است.

روش پژوهش

روش این پژوهش از نظر هدف کاربردی و شیوه جمع‌آوری اطلاعات، توصیفی از نوع علی - مقایسه‌ای است. جامعه آماری در این تحقیق تمام دختران نوجوان متوسطه دوم شهر قم هستند. به جهت اینکه این دو گروه دختران نوجوان از همان ابتدا براساس اشتغال و یا خانه‌دار بودن مادرانشان به‌طور طبیعی دسته‌بندی شده‌اند، نمی‌توان از نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده کرد، چون در هر خوشه به تعداد کافی از نمونه‌ها نیاز می‌باشد و ممکن است با نمونه‌گیری ساده تعداد مورد نیاز از هر دسته انتخاب نشود (گال و دیگران، ۱۳۹۵)؛ بنابراین از روش نمونه‌گیری در دسترس استفاده شد. حجم نمونه براساس قاعده تجربی معروف سرانگشتی به دست آمد و حدود ۷۵ نفر بود که برای اطمینان بیشتر در شناسایی روابط با اندازه اثر کوچک و نیز لزوم توجه به ریزش نمونه، حجم نمونه به ۱۰۰ نفر افزایش یافت؛ از این میان، ۵۰ درصد نمونه دختران نوجوان با مادرانی شاغل و ۵۰ درصد دختران نوجوان با مادران خانه‌دار بودند.

ابزار

الف) پرسشنامه تمایز یافتگی خود در یک و مورد اک (۲۰۱۵): این پرسشنامه سه زیرمقیاس و بیست سؤال دارد که شامل چهار مؤلفه واکنش عاطفی، جایگاه من و گریز عاطفی و هم‌آمیختگی با دیگران

است. شیوه نمره‌گذاری براساس طیف لیکرت پنج درجه‌ای از ۰ تا ۵ است و آزمودنی در این پرسشنامه نمره‌ای بین ۲۰ تا ۱۰۰ دریافت می‌کند. گویه‌های معکوس این آزمون عبارتند از: ۲، ۴، ۵، ۶، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹ و ۲۰ و دامنه امتیاز این پرسشنامه بین ۲۰ تا ۱۰۰ خواهد بود. علیکی و نظری (۱۳۸۷) در پژوهش خود به نقل از بهات (۲۰۰۱) بیان کردند که پایایی درونی این پرسشنامه به روش آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه تمایز یافتگی ۰/۸۱ و برای خرده‌مقیاس واکنش عاطفی ۰/۸۱، جایگاه من ۰/۶۹، گریز عاطفی ۰/۶۵ و برای هم‌آمیختگی با دیگران ۰/۶۰ به دست آمده است. رسولی و همکاران (۱۳۹۵) پایایی کل این پرسشنامه را به روش آلفا ۰/۷۴ محاسبه کرده‌اند. در پژوهش مینا و امینی‌منش (۱۴۰۰) آلفای حاصل از این ابزار ۰/۷۹ به دست آمده است. پایایی درونی این پرسشنامه به روش آلفای کرونباخ در این پژوهش برای کل پرسشنامه تمایز یافتگی ۰/۷۶ و برای خرده‌مقیاس واکنش عاطفی ۰/۸۰، جایگاه من ۰/۷۴، گریز عاطفی ۰/۷۰ و برای هم‌آمیختگی با دیگران ۰/۶۵ به دست آمده است.

ب) پرسشنامه خودمختاری هیجانی سیلوربرگ و استینبرگ (EAS) (۱۹۸۶): این پرسشنامه دوازده گویه و چهار زیرمقیاس ایده‌آل‌زدایی از والدین، ناوابستگی خانواده، ادراک والدین به‌عنوان مردم عادی و تفرد دارد. در نمره‌دهی از یک مقیاس چهار درجه‌ای از یک (کاملاً مخالفم) تا چهار (کاملاً موافقم) استفاده شده است. نمره‌گذاری سوالات ۱، ۲، ۴، ۵، ۹، ۱۰، ۱۱ و ۱۲ به صورت معکوس انجام می‌شود. در پژوهش مهرپور و محمدی (۱۳۹۴) با محاسبه آلفای کرونباخ برای هر کدام از زیرمقیاس‌ها این نتایج به دست آورده‌اند: مقیاس ایده‌آل‌زدایی از والدین ۰/۶۶، ناوابستگی خانواده ۰/۵۸، پدر و مادر به‌عنوان افراد عادی ۰/۴۲ و تفرد ۰/۴۴. مهرپور و محمدی (۱۳۹۴) آلفای کرونباخ را برای کل این مقیاس ۰/۶۵ محاسبه کرده‌اند. برای روایی سازه از همبستگی نمره زیرمقیاس‌ها با کل نمره استفاده شد. همبستگی زیرمقیاس‌های ایده‌آل‌زدایی از والدین، ناوابستگی خانواده، ادراک والدین به‌عنوان مردم عادی و تفرد به ترتیب ۰/۶۶، ۰/۶۲، ۰/۳۹، ۰/۴۸ به دست آمد که همه در سطح ۰/۰۱ معنا دار بود. بر این اساس در نظر گرفتن چهار عامل برای این مقیاس خودمختاری، روایی مناسبی برای آن حاصل شد. آلفای کرونباخ در این پژوهش برای زیرمقیاس‌های ایده‌آل‌زدایی از والدین ۰/۸۰، ناوابستگی خانواده ۰/۷۰، ادراک والدین به‌عنوان مردم عادی ۰/۶۵، تفرد ۰/۸۲ و برای کل مقیاس ۰/۸۶ به دست آمده است.

و برای سنجش مرزها والدینی نیز از پرسشنامه هوشیاری (۱۳۹۹) استفاده شد که براساس مبانی نظری اسلامی- روان‌شناختی ساخته شده است. این پرسشنامه ۳۴ گویه دارد و نمره بالا در این پرسش‌ها از بهنجار بودن مرزهای والدینی حکایت می‌کند (هوشیاری، ۱۳۹۹). شیوه نمره‌گذاری گویه‌های این پرسشنامه به صورت لیکرت چهار درجه‌ای است؛ بدین صورت که به «اصلاً - بسیار کم»، نمره ۱؛ «کم»، نمره ۲؛ «زیاد»، نمره ۳ و «بسیار زیاد - همیشه» نمره ۴ اختصاص می‌یابد. گزینه «هیچ‌کدام» مانند سؤال‌های بی‌پاسخ نمره‌گذاری می‌شود؛ بنابراین حداکثر نمره آزمودنی در این پرسشنامه ۱۳۶ و کمترین نمره ۳۴ است. سؤال‌های ۲، ۴، ۷، ۱۰، ۱۳، ۱۶، ۲۱، ۲۳، ۲۵، ۳۱، ۳۲، ۳۴ به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. پس از بررسی روایی محتوای مرزها و روایی صوری پرسشنامه به منظور سنجش پایایی، پرسشنامه در نمونه‌ای صد نفری اجرا و نتایج تجزیه و تحلیل شد. پایایی این پرسشنامه با استفاده از آلفای کرونباخ برابر $0/925$ محاسبه شد؛ همچنین پایایی برای مرزهای مشترک والد - فرزند $0/781$ ، مرزهای والدگری $0/781$ و مرزهای فرزندگی $0/846$ محاسبه شد (هوشیاری، ۱۳۹۹). پایایی این پرسشنامه در این پژوهش با استفاده از آلفای کرونباخ $0/90$ به دست آمد. در زیر مؤلفه‌ها برای مرزهای مشترک والد - فرزند $0/79$ ، مرزهای والدگری $0/70$ و مرزهای فرزندگی $0/80$ محاسبه شد.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های توصیفی پژوهش نشان داد که پاسخ‌گویان بین ۱۵ تا ۱۹ سال بودند. میانگین سن پاسخ‌گویان $17/3$ با انحراف معیار $1/5$ سال و بیشترین فراوانی مربوط به پاسخ‌گویانی ۱۹ ساله بود. این افراد ۳۵ درصد کل پاسخ‌گویان را تشکیل می‌دادند. پاسخ‌گویان ۱۵ ساله ۲۰ درصد کل پاسخ‌گویان را شامل می‌شدند. به ترتیب ۱۴ و ۱۶ و ۱۵ درصد نمونه مربوط به دختران نوجوان ۱۶، ۱۷ و ۱۸ ساله بود که دختران نوجوان پایه اول متوسطه دوم، ۳۴ درصد نمونه پاسخ‌گویان را تشکیل می‌دادند. ۱۶ درصد نمونه مربوط به دختران نوجوان پایه دوم متوسطه دوم و ۵۰ درصد نمونه شامل دختران نوجوان پایه سوم متوسطه دوم بود.

در بررسی فرضیه اول، متغیر خودمختاری شامل سه مؤلفه ایده‌آل‌زدایی از والدین، ناوابستگی و ادراک والدین به‌عنوان مردم عادی مورد سنجش قرار گرفت. جدول ۱، میانگین، انحراف معیار و نتیجه

آزمون t برای مقایسه میانگین این سه مؤلفه و نمره کل خودمختاری در دو گروه بررسی شده را نشان می‌دهد.

جدول ۱. نتیجه آزمون t دو نمونه مستقل برای متغیر خودمختاری

P	t	انحراف معیار	میانگین	وضعیت شغلی مادر	متغیر
۰/۰۰۰۱	۳/۶۲۵	۲/۳۵	۱۴/۵	خانه دار	ایده‌آل‌زدایی از والدین
		۲/۴۹	۱۲/۷	شاغل	
۰/۰۰۰۱	-۴/۴۷۷	۲/۲۰	۷/۶	خانه دار	ناوابستگی
		۱/۲۴	۹/۳	شاغل	
۰/۰۰۰۴	۲/۹۵۷	۰/۷۶	۸/۳	خانه دار	ادراک والدین به‌عنوان مردم عادی
		۱/۷۵	۷/۵	شاغل	
۰/۲۸۹	۱/۰۶۵	۳/۹۹	۳۰/۳	خانه دار	خودمختاری
		۳/۴۹	۲۹/۵	شاغل	

میانگین مؤلفه ایده‌آل‌زدایی از والدین در دختران نوجوانی که مادر آنها خانه‌دار است ($\bar{x} = 14/5$) به صورت معناداری بزرگ‌تر از میانگین این متغیر در دختران نوجوان با مادران شاغل ($\bar{x} = 12/7$) است ($t = 3/625, P = 0/0001$)؛ بنابراین دختران نوجوانی که مادرشان خانه‌دار می‌باشند، بیشتر از دختران نوجوان با مادران شاغل از والدین خود ایده‌آل‌زدایی کرده‌اند. میانگین مؤلفه ناوابستگی در دختران نوجوانی که مادر آنها شاغل است ($\bar{x} = 9/3$)، بزرگ‌تر از میانگین این مؤلفه در دختران نوجوان با والدین خانه‌دار ($\bar{x} = 7/6$) می‌باشد ($t = 4/477, P = 0/0001$)؛ بنابراین میزان ناوابستگی در دختران نوجوان با مادران شاغل، بیشتر از دختران نوجوان با مادران خانه‌دار است.

میانگین مؤلفه ادراک والدین به‌عنوان مردم عادی در دختران نوجوانی که مادر آنها خانه‌دار است ($\bar{x} = 8/3$) به صورت معناداری بزرگ‌تر از میانگین این متغیر در دختران نوجوان با مادران شاغل ($\bar{x} = 7/5$) می‌باشد ($t = 2/957, P = 0/0004$)؛ بنابراین دختران نوجوانی که مادرشان خانه‌دار است بیشتر از دختران نوجوان با مادران شاغل، والدین خود را به‌عنوان مردم عادی ادراک کرده‌اند. میانگین نمره کل خودمختاری در دو گروه دختران نوجوان تفاوت معناداری با هم ندارد ($t = 1/065, P = 0/289$)؛ بنابراین دو گروه دختران نوجوان با مادران شاغل و خانه‌دار از نظر خودمختاری به هم شبیه هستند. هرچند

فرضیه اول پژوهش در مورد نمره کل خودمختاری رد شد، اما این فرضیه در مورد مؤلفه‌های خودمختاری مورد تأیید قرار گرفت.

در بررسی فرضیه تفاوت تمایز یافتگی دختران مادران شاغل در مقایسه با دختران مادران خانه‌دار، سه مؤلفه نیاز به تأیید، ناپایداری هیجانی و آمیختگی عواطف و رفتار مورد سنجش و آزمون قرار گرفت. نمره بالا در این متغیر به معنای سطح تمایز یافتگی کمتر و نمره پایین به معنای سطح تمایز یافتگی بیشتر است. جدول ۲، میانگین، انحراف معیار و نتیجه آزمون t برای مقایسه میانگین این سه مؤلفه و نمره کل تمایز یافتگی در دو گروه بررسی شده را نشان می‌دهد.

جدول ۲. نتیجه آزمون t دو نمونه مستقل برای متغیر تمایز یافتگی

متغیر	وضعیت شغلی مادر	میانگین	انحراف معیار	t	P
نیاز به تأیید	خانه‌دار	۱۳/۱	۳/۵۹	-۴/۵۶۴	۰/۰۰۰۱
	شاغل	۱۶/۱	۲/۸۶		
ناپایداری هیجانی	خانه دار	۱۰/۸	۳/۳۲	-۳/۵۹۹	۰/۰۰۰۱
	شاغل	۱۲/۷	۱/۶۹		
آمیختگی عواطف و رفتار	خانه‌دار	۱۴/۴	۴/۲۴	-۲/۴۰۸	۰/۰۱۸
	شاغل	۱۶/۱	۱/۷۸۱		
تمایز یافتگی	خانه‌دار	۳۸/۴	۷/۲۰۱	-۵/۶۸۱	۰/۰۰۰۱
	شاغل	۴۴/۸	۳/۵۰۱		

میانگین مؤلفه نیاز به تأیید در دختران نوجوانی که مادر آنها شاغل است ($\bar{X} = ۱۶/۱$) به صورت معناداری بزرگ‌تر از میانگین این متغیر در دختران نوجوان با مادران خانه‌دار ($\bar{X} = ۱۳/۱$) می‌باشد ($t = -۴/۵۶۴$, $P = ۰/۰۰۰۱$)؛ بنابراین دختران نوجوان با مادران شاغل، بیشتر از دختران نوجوان با مادران خانه‌دار، احساس نیاز به تأیید داشته‌اند.

میانگین مؤلفه ناپایداری هیجانی در دختران نوجوانی که مادر آنها شاغل است ($\bar{X} = ۱۲/۷$)، بزرگ‌تر از میانگین این مؤلفه در دختران نوجوان با والدین خانه‌دار ($\bar{X} = ۱۰/۸$) می‌باشد ($t = -۳/۵۹۹$, $P = ۰/۰۰۰۱$)؛ بنابراین میزان ناپایداری هیجانی در دختران نوجوان با مادران شاغل، بیشتر از دختران نوجوان با مادران خانه‌دار است. میانگین مؤلفه آمیختگی عواطف و رفتار در دختران نوجوانی که مادر

آنها شاغل است ($\bar{x} = ۱۶/۱$) به صورت معناداری بزرگ‌تر از میانگین این متغیر در دختران نوجوان با مادران خانه‌دار ($\bar{x} = ۱۴/۴$) می‌باشد ($t = -۲/۴۰۸$, $P = ۰/۰۱۸$)؛ بنابراین دختران نوجوان با مادران شاغل، بیشتر از دختران نوجوان با مادران خانه‌دار دچار آمیختگی عواطف و رفتار بوده‌اند. میانگین نمره کل تمایز یافتگی در دو گروه دختران نوجوان تفاوت معناداری با هم دارد ($t = ۵/۶۸۱$, $P = ۰/۰۰۰۱$)؛ همچنین تمایز یافتگی دختران نوجوانی که مادر آنها خانه‌دار می‌باشد ($\bar{x} = ۳۸/۴$) به صورت معناداری کوچک‌تر از میانگین این متغیر در دختران نوجوان با مادر خانه‌دار ($\bar{x} = ۴۴/۸$) است. بر این اساس فرضیه دوم پژوهش در مورد نمره کل تمایز یافتگی و همه مؤلفه‌های این متغیر تأیید شد. متغیر مرزهای والدینی شامل سه مؤلفه مرزهای مشترک والد - فرزند، مرزهای والدگری و مرزهای فرزندی است. جدول ۳، میانگین، انحراف معیار و نتیجه آزمون t برای مقایسه میانگین این سه مؤلفه و نمره کل مرزهای والدینی در دو گروه بررسی شده ارائه می‌شود.

جدول ۳. نتیجه آزمون t دو نمونه مستقل برای متغیر مرزهای والدینی

متغیر	وضعیت شغلی مادر	میانگین	انحراف معیار	t	P
مرزهای مشترک والد-فرزند	خانه دار	۲۶/۶	۷/۵۳	-۰/۲۵۹	۰/۷۹۶
	شاغل	۲۶/۹	۴/۷۴		
مرزهای والدگری	خانه دار	۳۷/۸	۱۰/۹۲	۰/۸۳۷	۰/۴۰۵
	شاغل	۳۶/۳	۶/۹۵		
مرزهای فرزندی	خانه دار	۲۶/۲	۶/۰۱	۲/۳۷۳	۰/۰۲۰
	شاغل	۲۳/۷	۴/۴۸		
مرزهای والدینی	خانه دار	۹۰/۷	۱۹/۳۵	۱/۱۷۷	۰/۲۴۲
	شاغل	۸۷/۰	۱۱/۲۴		

میانگین مؤلفه مرزهای مشترک والد - فرزند در دختران نوجوانی که مادرانی شاغل دارند ($۲۶/۹ = \bar{x}$) با میانگین این متغیر در دختران نوجوان با مادران خانه‌دار ($\bar{x} = ۲۶/۶$) مشابه است ($P = ۰/۷۹۶$)، ($t = -۰/۲۵۹$). میانگین مؤلفه مرزهای والدگری در دختران نوجوانی که مادر آنها شاغل است ($۳۶/۳ = \bar{x}$) با میانگین این مؤلفه در دختران نوجوان با والدین خانه‌دار ($\bar{x} = ۳۷/۸$) مشابه است ($P = ۰/۴۰۵$)، ($t = ۰/۸۳۷$). میانگین مؤلفه مرزهای فرزندی در دختران نوجوانی که مادر آنها خانه‌دار است ($۲۶/۲ = \bar{x}$)

$\bar{x}$ به صورت معناداری بزرگ‌تر از میانگین این متغیر در دختران نوجوان با مادران شاغل ($\bar{x} = ۲۳/۷$) می‌باشد ($t = ۲/۳۷۳$ ، $P = ۰/۰۲۰$)؛ بنابراین دختران نوجوان با مادران خانه‌دار، بیشتر از دختران نوجوان با مادران شاغل، مرزهای فرزندی را مراعات کرده‌اند. میانگین نمره کل مرزهای والدینی در دو گروه دختران نوجوان تفاوت معناداری با هم ندارد ($t = ۱/۱۷۷$ ، $P = ۰/۲۴۲$)؛ بنابراین دو گروه دختران نوجوان از نظر مرزهای والدینی با هم مشابه هستند.

بر این اساس فرضیه سوم پژوهش در مورد نمره کل مرزهای والدینی و همه مؤلفه‌های این متغیر بجز مؤلفه مرزهای فرزندی رد می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

به صورت کلی میانگین نمره خودمختاری در دو گروه دختران نوجوان مادران شاغل و خانه‌دار تفاوت معناداری با هم ندارد و به هم شبیه هستند. این یافته با یافته‌های پژوهش گودرزی، مهرابی‌زاده و بستاک‌نژاد (۱۳۹۹) همسو و با پژوهش‌های ایزنبرگ و سالیک (۲۰۱۲)، فرانک و پیرش (۱۹۹۰)، محب و بدری (۱۳۹۵)، قلمکاریان و اسماعیلی (۱۴۰۰)، تقی‌پور و دیگران (۱۳۹۳) و تنهای رشوانلو و حجازی (۱۳۹۱) ناهمسو است.

در تحلیل این یافته می‌توان گفت افراد زمانی خود را خودمختار می‌دانند که در مورد افکار، احساسات و رفتارهای خودشان احساس اختیار دارند و رفتار آنها از درک منابع علیت درونی، اراده و حق انتخاب ناشی شود (ریو، ۲۰۱۵). به نظر می‌رسد اشتغال و یا عدم اشتغال مادران نمی‌تواند به تنهایی نقش مؤثر و معناداری در خودمختاری دختران نوجوان بگذارد و عوامل دیگر (مانند سبک تربیتی، حمایت اجتماعی، وضعیت اقتصادی-اجتماعی خانواده، یا شخصیت دختران) ممکن است نقش قوی‌تری در شکل‌گیری خودمختاری داشته باشند. این احتمال نیز وجود دارد که مادران شاغل و خانه‌دار به یک اندازه استقلال‌دهنده هستند (مثلاً هر دو گروه از سبک فرزندپروری مقتدرانه استفاده می‌کنند). از این رو دختران آنها به‌طور مشابهی از خودمختاری برخوردارند. این احتمال نیز وجود دارد که مادران خانه‌دار و شاغل هر کدام از یک روش متفاوت و راهکار مؤثر و منحصر به فرد خودمختاری را در دخترانشان افزایش دادند؛ به‌گونه‌ای که در نهایت سطح خودمختاری در دو گروه به یک اندازه افزایش یافته است؛ برای مثال مادر

خانه‌دار از راه تعامل بیشتر به جهت حضور بیشتر در خانه، خودمختاری دختر نوجوان خود را رشد داده باشد و مادر شاغل نیز با استفاده از شبکه‌های حمایتی و یا سبک فرزندپروری خاص و ویژه خود این امر را تحقق بخشیده است.

اما در زیرمؤلفه‌های متغیر خودمختاری بین این دو گروه تفاوت معنادار وجود دارد. در مؤلفه ایده‌آل‌زدایی از والدین دختران نوجوانی که مادر آنها خانه‌دار است، نمره بالاتری از دختران نوجوان با مادران شاغل دریافت کرده‌اند. این داده می‌تواند بیانگر این مطلب باشد که دختران نوجوان با مادران خانه‌دار، بیشتر از دختران نوجوان با مادران شاغل از والدین خود ایده‌آل‌زدایی کرده‌اند.

در تحلیل این یافته می‌توان گفت ایده‌آل‌زدایی فرایندی است که در آن فرد از بازنمایی‌های کودکی خود (والدین به‌عنوان دانای مطلق) خارج شده به سمت زیرسؤال بردن تمامی ایده‌آل‌ها، ارزش‌ها و استانداردهای قبلی والدین پیش می‌رود (فرانک و پیرش، ۱۹۹۰). بروز این مؤلفه در دوران نوجوانی به اوج خود می‌رسد و فرد با آرمان‌زدایی از والدین خود در پی یافتن هویت و استقلال منحصر به فرد است. می‌توان گفت دختران نوجوانی که در خانواده‌ای زیست کرده‌اند که مادر به‌عنوان یکی از ارکان اصلی خانواده و خانه‌دار است، ولی نقش خود را با طیب خاطر نپذیرفته یا ضعف در مهارت‌های بین‌فردی داشته، و در این نقش کارکردهای ارتباطی و مهارتی درستی را با نوجوان خود به کار بسته است، دچار تنش ارتباطی و رنجیدگی عاطفی شده، و نگاهی ایده‌آل به مادر و نقش و جایگاه آن نخواهد داشت؛ همچنین بر ساخت‌های اجتماعی که دختر نوجوان به واسطه جریان‌های فمینیستی و تحولات اجتماعی جامعه امروز برای خود پدید آورده موجب می‌شود جایگاه مادر خانه‌دار خود را پایین انگارد و در مقایسه با زنان شاغل آن را کوچک و بی‌ارزش بشمارد و همین امر سبب ایده‌آل‌زدایی از مادر شود.

از نگاهی دیگر می‌توان گفت مادرانی که زمان بیشتری را در خانه سپری می‌کنند، ممکن است در تربیت دختران نوجوان تأکید بیشتری بر ارزش‌های خانوادگی و واقع‌گرایی داشته باشند و همین امر سبب ایجاد دید واقع‌بینانه‌تری در دختران نوجوان شود و آنها را از ایده‌آل‌گرایی دور کند. افزون بر این، همزیستی در کنار مادران خانه‌دار می‌تواند دختران نوجوان را بیشتر با ارزش‌های مبتنی بر زندگی روزمره و روابط انسانی روبه‌رو کند و همین امر واقع‌بینی را در آنها افزایش دهد. این نکته را نیز می‌توان مدنظر قرار داد که دختران نوجوانی که مادران آنها شاغل هستند، به واسطه مشاهده تلاش‌های مادر در بیرون از منزل به

دنبال استانداردهای بالاتری از جمله موفقیت‌های حرفه‌ای، استقلال مالی و از این دست اهداف باشند و همین امر سبب ایده‌آل‌گرایی و ایجاد تصویری آرمانی از زندگی در ذهن دختر نوجوان شود.

در مؤلفه ناوابستگی، دختران نوجوان با مادران شاغل نمره بیشتری از دختران نوجوان با مادر خانه‌دار کسب کرده‌اند ($t = ۴/۴۷۷, P = ۰/۰۰۰۱$)؛ بنابراین میزان ناوابستگی در دختران نوجوانی که مادرشان شاغل است می‌تواند بیشتر از دختران نوجوان با مادران خانه‌دار باشد.

در تحلیل این یافته پژوهش می‌توان گفت به‌طور طبیعی اگر مادران ساعات زیادی در منزل نباشند، دختران نوجوان چه داوطلبانه و چه به اجبار موظف به انجام برخی از مسئولیت‌ها هستند. انجام و رسیدگی به امور بدون حضور مادر به تدریج حس وابستگی را در دختر نوجوان کاهش می‌دهد و او را مستقل و خودکف‌تر خواهد کرد؛ در مقابل اگر دختر نوجوان مادر خود را همواره در خانه داشته باشد، این احتمال وجود دارد که بسیاری از تکالیف خود و امور جاری را برعهده مادر قرار دهد و برای انجام هر کاری به حضور مادر وابسته باشد. این وابستگی را از نگاه عاطفی نیز می‌توان تحلیل کرد؛ از آن‌رو که عدم حضور مادر، نوجوان را به این درک می‌رساند که دریافت محبت و توجه و عاطفه مادرانه را به‌طور مستمر و از نوع حضور فیزیکی مادر نخواهد داشت، در نتیجه به تدریج وابستگی عاطفی خود را از مادر می‌کاهد، آن را با توجه به شرایط خود منطقی‌سازی می‌کند و به سمت حل مشکلات به صورت فردی و اتخاذ تصمیمات مستقل سوق می‌یابد؛ در مقابل مادران خانه‌دار ممکن است زمان بیشتری را صرف حمایت عاطفی و مراقبت‌های روزانه از فرزندان کند و همین امر سبب ایجاد وابستگی‌های افراطی خواهد شد.

و درنهایت در مؤلفه ادراک والدین به‌عنوان مردم عادی، دختران نوجوانی که مادر آنها خانه‌دار است، درصد بالا و معناداری از نمرات را نسبت به دختران نوجوان با مادر شاغل به دست آورده‌اند ($t = ۲/۹۵۷, P = ۰/۰۰۴$)؛ بنابراین دختران نوجوانی که مادرشان خانه‌دار است بیشتر از دختران نوجوان با مادران شاغل، والدین خود را به‌عنوان مردم عادی ادراک کرده‌اند. می‌توان در تحلیل این یافته به جایگاه و نقش خانه‌داری در اجتماع اشاره کرد. خانه‌داری در جوامع مدرن امروزی از نگاه برخی افراد کاری بیهوده و تکراری و نازل به‌شمار می‌آید و اگر این فضا‌سازی جامعه در ذهن دختر نوجوانی رسوخ کند که مادرش خانه‌دار است، دیگر نگاه ویژه و خاصی به مادر و جایگاه وی ندارد و صرفاً او را به‌عنوان فردی عادی تصور می‌کند.

می‌توان گفت دخترانی که مادر خانه‌دار دارند، زمان بیشتری را با او سپری می‌کنند. این تعاملات مداوم و پیوسته موجب می‌شود مادر در نگاه او مانند فردی با یک زندگی عادی و روزمره و بدون پیچیدگی تعریف شود و مادر برای او بیشتر در نقش «والدین در خانه» دیده شود تا یک فرد با هویت مستقل حرفه‌ای؛ در مقابل مادر شاغل به دلیل تعاملات گسترده ممکن است تجربه‌های متعدد و متنوعی در محیط کاری داشته باشد که با اشتراک آنها در منزل، دختر نوجوان را به این نتیجه برساند که مادر آنها فردی با ابعادی پیچیده‌تر از زندگی شخصی و خانوادگی است و دیگر او را قامت یک فرد عادی متصور نباشد.

با توجه به نتایج آزمون‌های آماری، تمایز یافتگی دختران نوجوان مادر شاغل به صورت معناداری کمتر از دختران نوجوان با مادر خانه‌دار بوده است. این نتیجه با پژوهش‌های لوکن و لمری^۱ (۲۰۰۴)، آزادی و ناهیدپور (۱۳۹۳)، محسنیان و دیگران (۱۳۸۶)، مینا و امینی‌منش (۱۴۰۰) همسو و با مطالعات دهقانی اصل و دیگران (۱۳۹۶)، فردوسی (۱۳۹۵) ناهمسو است.

در تحلیل یافته‌ها می‌توان گفت با توجه به آنکه از تمایز یافتگی به‌عنوان تعادلی بین دو نیروی باهم بودن و فردیت یاد می‌شود (کر و بوئن، ۱۹۸۸)، دختران نوجوانی که مادر آنها خانه‌دار است، چه در سطح درونی و چه در سطح بیرونی تمایز یافتگی بیشتری از دختران نوجوانی که مادر شاغل دارند به دست می‌آورد؛ بدان جهت که حضور تمام وقت مادر در منزل فرد را در ایجاد تعادل بین باهم بودن و فردیت توانا می‌سازد و چون در سطح بیرونی دلبستگی و وابستگی عاطفی افراطی به مادر نداشته و نیاز حضور مادر در او به‌طور کافی و نه کمتر از حد متعادل تأمین شده است، افزون بر حفظ استقلال و منیت خود، می‌تواند با مادر دلبستگی ایمنی برقرار کند. معمولاً مادران خانه‌دار زمان بیشتری را برای تعامل مستقیم با فرزندان خود دارند و همین امر مستمر می‌تواند فرصتی را برای دختران فراهم آورد تا احساسات خود را پردازش کنند و در فضای امن خانوادگی به خودشناسی برسند. این امکان می‌تواند موجب آن شود که دختران نوجوان شناخت عمیق‌تری از خود یافته و در مسیر تمایز یافتگی رشد بیشتری داشته باشند.

از نگاهی دیگر می‌توان گفت دخترانی که مادر شاغل دارند ممکن است تحت تأثیر نقش‌های شغلی و اجتماعی مادر قرار گرفته، احساس کنند باید خود را با انتظارات بیرونی تطبیق دهند. این فشار شاید

فرایند تمایز یافتگی را با کندی روبه‌رو سازد؛ بدان جهت که چون فرد در تلاش است خود را با هنجارهای حرفه‌ای و اجتماعی مادر تنظیم کند. در مقابل معمولاً مادران خانه‌دار فشارهای شغلی بیرونی کمتری را به فضای خانوادگی منتقل می‌کنند که می‌تواند فرصت بیشتری برای رشد تمایز یافتگی به دختران نوجوان دهد. این نکته نیز گفتمنی است که سبک سهل‌گیر و سخت‌گیر، برخلاف سبک والدگری مقتدر نمی‌تواند تمایز یافتگی لازم را به نوجوانان بدهد و چه بسا مادر شاغل به سبب عدم حضور مستمر و مداومش قصد سهل‌گیری یا سخت‌گیری خاصی داشته باشد و همین امر موجب کاهش تمایز یافتگی نوجوان شود.

در مؤلفه نیاز به تأیید، دختران نوجوان مادران شاغل به صورت معناداری نمره بیشتری از دختران نوجوان با مادر خانه‌دار به دست آورده‌اند ($P = 0/0001$, $t = -4/564$). این داده را می‌تواند گویای آن باشد دختران نوجوانی که مادرشان شاغل است، بیشتر از دختران نوجوان با مادران خانه‌دار، احساس نیاز به تأیید داشته‌اند؛ این مؤلفه بیانگر میزان خودارزشمندی، داشتن توصیف آشکار از خود، حفظ باورها در مواجهه با فشار گروه و به‌طور کلی داشتن عقاید و باورهای خاص و مشخص در زندگی است (اسکورن و دندی، ۲۰۰۴). والدین همواره به‌عنوان نخستین و مهم‌ترین افراد در شکل‌گیری حس اعتماد به نفس و خودکارآمدی در فرزندان به شمار می‌روند و این مقوله در بستر رابطه مادر - دختر از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. می‌توان گفت مادری که به‌طور مستمر در منزل حضور دارد زمان بیشتری برای انتقال و تثبیت این حس به نوجوان دختر خود دارد و با تأیید، تحسین و عزت‌بخشی مداوم به او زمینه‌ساز شکل‌گیری شخصیتی مستقل و دارای افکار و اندیشه منحصر به فرد خواهد بود؛ در مقابل مادر شاغل از این فرصت زمانی کمتر دارد و در نتیجه می‌توان این گزاره را محتمل دانست که عدم حضور مادر سبب نقصان خودارزشمندی در دختر نوجوان شود و برای ارضای حس نیاز به تأیید خود، بارها به تغییر عقاید و نظرات و ارزش‌های خود جهت پذیرفته شدن در گروه‌های مختلف اجتماعی دست بزند.

از سوی دیگر مادران شاغل اغلب در جامعه نقش فعال‌تری دارند و شاید همین امر سبب ایجاد ذهنیت و استانداردهایی در ذهن دختر نوجوان شود که در نتیجه او احساس کند برای رسیدن و دستیابی به موفقیت باید انتظارات اجتماعی خاصی را برآورده کند و همین امر سبب گردد که او به تأیید بیشتری نیاز داشته باشد.

در مؤلفه ناپایداری هیجانی نیز دختران نوجوانی که مادر آنها شاغل است ناپایداری هیجانی بیشتری

در مقایسه با دختران نوجوان مادر شاغل به دست آورده‌اند ($t = -3/599, P = 0/001$). می‌توان گفت حضور مستمر مادر در خانه می‌تواند تأثیر قابل توجهی در تعامل و مدیریت احساسات فرزندان، به‌ویژه دختران نوجوان پدید آورد؛ به دلیل اینکه فرزند در هر شرایط حضور فیزیکی مادر را در کنار خود احساس کند و با برون‌ریزی عاطفی و هیجانی و صحبت با او، همدلی لازم را از مادر دریافت کرده، می‌تواند به ثبات و پایداری هیجانی دست یابد؛ در مقابل دخترانی که در بخش قابل توجهی از روز از حضور مادر محروم هستند، انرژی روانی متراکم و تخلیه‌نشده خود را به سمت تجربه و شدت احساس سوق می‌دهند و در بیشتر مواقع نمی‌توانند در بحران‌ها و مشکلات منطقی فکر کنند. در خانواده‌های که مادر شاغل است، نوجوانان ممکن است زودتر مسئولیت‌های مختلفی را برعهده بگیرند و یا مجبور شوند استقلال بیشتری را در مدیریت احساسات خود به کار بندند. این فشار اضافی، اگر بدون حمایت عاطفی کافی باشد می‌تواند سبب افزایش ناپایداری هیجانی شود؛ زیرا نوجوان احساس می‌کند باید به تنهایی از پس مشکلات و چالش‌های خود برآید.

در مؤلفه آمیختگی عواطف و رفتار نیز دختران نوجوانی که مادر شاغل دارند بیشتر از دختران نوجوان مادران خانه‌دار دچار آمیختگی عواطف و رفتار بوده‌اند ($t = -2/408, P = 0/018$). می‌توان این یافته را به شرح زیر تحلیل کرد: از آنجا که آمیختگی زمانی رخ می‌دهد که افراد ترس از جدایی را حس کنند (هاسپیتال و ماری، ۲۰۰۶؛ به نقل از کاظمیان، ۱۳۸۷)، دخترانی که با اشتغال مادران خود روبه‌رو هستند، با مقوله جدایی بیشتر روبه‌رو شده و آن را بیش از دختران نوجوان با مادر خانه‌دار درک کرده‌اند؛ در نتیجه می‌توان گفت اگر این فرایند جدایی به خوبی انجام نشده باشد، این دختران به نوعی از ناپختگی در رفتار و عاطفه دچار می‌شوند؛ به این معنا که هم در سطح عاطفه و احساس دچار انحلال و آمیختگی خواهند شد و به شدت به هم‌رنگی با دیگران روی خواهند آورد و هم در رفتار با اعضای خانواده دچار همبستگی تنگاتنگ با اعضای خانواده می‌شود که به توده نامتمایزی در خانواده می‌انجامد.

در برخی موارد دختران نوجوانی که در خانواده‌هایی با مادر شاغل رشد می‌کنند، ممکن است راه‌های مستقلی برای مدیریت هیجان نیافته باشند؛ زیرا فرصتی کافی برای گفتگو و تعامل عمیق و پردازش احساسی با مادر را به‌طور کافی پیدا نکرده‌اند. این وضعیت می‌تواند به رفتارهای واکنشی‌تر و وابستگی بیشتری میان عواطف و رفتار بینجامد؛ از سوی دیگر مادران شاغل ممکن است به دلیل فشار کاری،

هیجانان خود را به شکل نوسانی و غیرقابل پیش‌بینی نشان دهند و این رفتار به طور غیرمستقیم بر دختران نوجوان تأثیر گذارد و موجب شود آنان نیز در هنگام تجربه هیجانان واکنش‌های رفتاری شدیدتری داشته باشند.

با جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها فرضیه دختران مادران شاغل مرزهای والدینی متفاوتی در مقایسه با دختران مادران خانه‌دار دارند، مورد تأیید قرار نگرفت و این دو گروه از نظر مرزهای والدینی با هم مشابه هستند و تفاوت معناداری میان آنها مشاهده نشد ($t = 1/177, P = 0/242$).

اما در مؤلفه مرزهای فرزندی که یکی از زیرمؤلفه‌های مرزهای والدینی است، دختران نوجوانی که مادر آنها خانه‌دار می‌باشد به صورت معناداری نمره بیشتری از دختران نوجوان با مادران شاغل به دست آورده‌اند ($t = 2/373, P = 0/020$)؛ بنابراین دختران نوجوانی که مادرشان خانه‌دار است بیشتر از دختران نوجوان با مادران شاغل، مرزهای فرزندی را مراعات کرده‌اند. نتیجه این فرضیه با پژوهش شاهسوار و کچویی (۱۳۹۸) و صفوری و فامیل دردشتی (۱۴۰۱) ناهمسو است و به جهت تازگی این متغیر و پرسشنامه حاضر، تحقیقی مبنی بر همسویی با این پژوهش یافت نشد.

در تبیین این فرضیه می‌توان گفت مرزهای والدینی به قوانین الزامی انعطاف‌ناپذیر و غیرالزامی انعطاف‌پذیر یا همان بایسته‌ها و شایسته‌های قرآنی گفته می‌شود که ناظر به تعاملات والدین و فرزندان است (هوشیاری، ۱۳۹۹). هرچه این مرزها در خانواده مورد رعایت بیشتر و دقیق‌تری باشد، تعاملات اعضای خانواده از حد و مرز و کیفیت بهتری برخوردار خواهد بود. با توجه به یافته‌های پژوهش می‌توان گفت مرزهای والدینی در خانواده‌هایی که مادر آن شاغل است به همان اندازه رعایت می‌شود و مورد توجه قرار می‌گیرد که خانواده‌های دارای مادر خانه‌دار از آن بهره‌مند هستند. این امر می‌تواند تبیین‌گر این موضوع باشد که اشتغال و یا عدم اشتغال مادر تأثیر تعیین‌کننده‌ای در کیفیت رعایت مرزهای والدینی ندارد و شاید عوامل دیگری از جمله جایگاه اجتماعی، سبک فرزندپروری و کیفیت تعاملات بین فردی، سن و جنس و تعداد فرزندان، نقش تعیین‌کننده‌تری در این موضوع ایفا کنند.

مؤلفه مرزهای فرزندی به معنای وجود مرزهایی در خانواده جهت تعامل فرزندان با والدین است (هوشیاری، ۱۳۹۹). بنابر یافته‌های این پژوهش دختران نوجوانی که مادر خانه‌دار دارند، مرزهای فرزندی را بیشتر رعایت کرده‌اند. این امر می‌تواند ناشی از آن باشد که چون مادر خانه‌دار زمان بیشتری

در خانه حضور دارد؛ در نتیجه تعاملات بیشتری را با اعضای خانواده، به‌ویژه دختر نوجوان خود برقرار می‌سازد و در خلال این تعاملات دختر نوجوان کمیت و کیفیت مرزهای خود و مادر را بهتر و بیشتر درک می‌کند و در نتیجه بر رعایت آن ملتزم خواهد بود. افزون بر آن می‌توان گفت با توجه به آنکه مادران خانه‌دار عموماً در خانواده‌ها و فرهنگ‌های سنتی‌تری زندگی می‌کنند که مرزها و حریم رفتاری به دقت و با جدیت بین اعضای خانواده به‌ویژه مادر و فرزند برقرار است، دختران نوجوانی که در این بستر فرهنگی زیست کرده‌اند بیشتر به مرزهای فرزندی اهمیت می‌دهند و آنها را رعایت می‌کنند.

در پایان پیشنهاد می‌شود این پژوهش در جامعه آماری با حضور پسران و دختران نوجوان با مادران شاغل و خانه‌دار انجام شود تا عامل جنسیت نیز در کیفیت این متغیرها بررسی شود؛ افزون بر این، متغیرهایی همچون خودتعیین‌گری، هویت‌یابی، رضایت از نقش‌های جنسیتی و خودباوری نیز در میان این دو گروه دختران نوجوان با مادران خانه‌دار و شاغل بررسی شود؛ همچنین می‌توان یک یا همه این متغیرها به صورت پژوهشی کیفی بررسی گردد و با استفاده از مصاحبه‌های عمیق و نیمه‌عمیق ابعاد تحولی این متغیرها در این جامعه آماری سنجیده شود.

منابع

- آزادی، شهدخت و ناهیدپور، فرزانه (۱۳۹۵)، «پیش‌بینی مقدار تمایز یافتگی دختران از روی مقدار تمایز یافتگی مادران»، ویژه‌نامه زن و جامعه، دوره ۷، ش ۴، ص ۱۲۵-۱۳۶. www.noormags.ir
- پاک‌منش، ناهید و جاودان، موسی (۱۳۹۹)، «پیش‌بینی عملکرد تحصیلی از طریق خودکنترلی، خودمختاری و خودآگاهی در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهرستان بندرعباس». راهبردهای شناختی در یادگیری، س ۸، ش ۱۴، ص ۳۷-۵۵. [/https://sid.ir](https://sid.ir)
- تبریزی، مصطفی، جعفری، فروغ، دیبانیان، شهرزاد و کاردانی، مژده (۱۳۸۹)، فرهنگ توصیفی خانواده و خانواده درمانی، تهران: فراروان.
- تقی‌پور، میترا، ستوده، زهرا، خسروی، صدرالله و هنرپروران، نازنین (۱۳۹۳)، «رابطه هویت با خودمختاری، شایستگی و وابستگی در دختران نوجوان دبیرستانی»، زنان و خانواده، دوره ۹، ش ۲۷، ص ۵۹-۸۱. <https://www.magiran.com>
- حرعاملی، محمد بن حسن (۱۴۱۰)، وسائل الشیعه، تهران: چاپ و نشر بین‌الملل.
- حسینی کلانی، سیده ساناز و اسدی، مسعود (۱۳۹۹)، «اثر بخشی آموزش والدگری موفق به مادران بر سازگاری عاطفی، تحصیلی و اجتماعی دختران نوجوان»، فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، س ۱۱، ش ۴۳، ص ۸۹-۱۲۰. [/https://www.magiran.com](https://www.magiran.com)
- حسینی، اکرم، ضرغام حاجبی، مجید، حبیب‌زاده، عباس و احمدی فقیه، مریم (۱۳۹۷)، «مقایسه مسئولیت‌پذیری در انگیزه و پیشرفت تحصیلی در نوجوانان با مادران شاغل و خانه‌دار (پسر و دختر)». زن و مطالعات خانواده، ش ۴۰، ص ۲۹-۵۰. [/https://sid.ir](https://sid.ir)
- خانجانی، زینب و محمودزاده رقیه (۱۳۹۲)، «مقایسه شیوه‌های فرزندپروری و اختلالات رفتاری کودکان مادران شاغل و غیرشاغل»، زن و فرهنگ، س ۴، ش ۱۶، ص ۳۷-۵۲. [/https://sid.ir](https://sid.ir)
- دانش، عصمت، نیکومنش، نرسانگا، سلیمی‌نیا، نرگس؛ سابقی، لیلا و شمشیری، مینا (۱۳۹۳)، «رابطه صفات شخصیت مادران با کمال‌گرایی دختران نوجوان آنها»، روان‌شناسی کاربردی، س ۸، ش ۴ (پیاپی ۳۲)، ص ۶۳-۷۸. [/https://www.magiran.com](https://www.magiran.com)

مقایسه خودمختاری، تمایز یافتگی و مرزهای والدینی دختران نوجوان مادر شاغل و خانه‌دار ۹۵

- سالاری فر، محمدرضا (۱۳۸۱)، «مرزها در خانواده از دیدگاه اسلام و مکتب ساخت‌نگر»، روش‌شناسی علوم انسانی، س ۸، ش ۳۱، ص ۱۲۶-۱۵۲.

- سالاری فر، محمدرضا (۱۳۹۵)، درآمدی بر زوج‌درمانی با روی‌آورد اسلامی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.

- سیدی سیده طاهره (۱۳۸۹)، «تأثیر اشتغال مادران با سازگاری دانش‌آموزان دبیرستان‌های ناحیه ۷ مشهد سال تحصیلی ۸۶-۸۷»، رشد-آموزش مشاوره مدرسه، دوره ۵، ش ۳، ص ۳۸-۵۹. www.noormags.ir

- شریعتمداری، آسیه، امینی موسی آبادی، آرزو و عمادی، فریناز (۱۳۹۷)، «مرزهای خانوادگی و امنیت پایه: مقایسه الدراک نوجوان در مورد انعطاف‌پذیری مرزهای خانوادگی بر مبنای رشد»، پژوهش‌های مشاوره، س ۱۷، ش ۶۷، ص ۲۳-۵۸. www.noormags.ir

- فدایی، ندا (۱۳۸۸)، «رابطه بین اشتغال مادران و رشد اجتماعی فرزندان»، زن و مطالعات خانواده، س ۵، ش ۵، ص ۶۷-۸۶. [/https://www.magiran.com](https://www.magiran.com)

- فرهوش، مجتبی، حبیب‌اللهی، حمیدرضا و عصار، زینب (۱۳۹۹)، «اشتغال مادران و تأثیر آن بر فرزندپروری تا سه سالگی»، اسلام و پژوهش‌های روان‌شناسی، س ۶، ش ۲، ص ۱۰۳-۱۱۷. <https://www.magiran.com>

- قلمکاریان، سیدمحمد و اسماعیلی، مریم (۱۴۰۰)، «رابطه جو عاطفی خانواده با رشد خودمختاری و احساس تعلق به مدرسه در دانش‌آموزان دختر مقطع دوم متوسطه در ایام کرونا»، دستاوردهای نوین در مطالعات علوم انسانی، دوره ۴، ش ۲۹، ص ۱۵۰-۱۶۲. [/https://sid.ir](https://sid.ir)

- کاظمیان، سمیه (۱۳۸۷)، بررسی اثربخشی آموزش خود‌متمایزسازی بر کاهش میزان اضطراب فرزندان خانواده‌های طلاق، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبائی. [/https://sid.ir](https://sid.ir)

- کلینی، محمد بن یعقوب (۱۳۷۰)، الکافی، تهران: دار الکتب الاسلامیه.

- گال، مردیت، والتر، بورگ و جوینس، گال (۱۳۹۵)، روش‌های تحقیق کمی و کیفی در علوم تربیتی و روان‌شناسی، مترجم احمدرضا نصر و همکاران، چ ۱۱، تهران: سمت.

- گلدنبرگ، هربرت و گولدنبرگ، آیرین (۱۳۹۷)، مروری بر خانواده‌درمانی، ترجمه مهرداد فیروزبخت، تهران: رسا (نشر اصلی اثر: ۱۹۳۴).
- گودرزی، محمدمهدی، مهرابی‌زاده، مهناز و بساک‌نژاد، سودابه (۱۳۹۹)، «مقایسه سلامت عمومی، خودکارآمدی و شایستگی اجتماعی دانشجویان پسر و دختر دارای مادر شاغل و غیرشاغل»، زن و جامعه، س ۱۱، ش ۱ (پیاپی ۴۱). [/https://www.magiran.com](https://www.magiran.com)
- محبی، مینا و بدری، رحیم (۱۳۹۵)، «پیشایندها و پیامدهای تنظیم هیجانی در دانش‌آموزان دختر: نقش حمایت و خودمختاری والدینی، معلم و کنترل ادراک شده»، مطالعات روان‌شناسی تربیتی، ش ۲۳، ص ۱۱۴-۱۳۷. [/https://www.magiran.com](https://www.magiran.com)
- موحدی شکیب، مونا (۱۳۹۷)، نقش سبک زندگی مادران فعال اجتماعی در فرزندپروری و شکل‌گیری هویت نوجوانان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران، دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی.
- مهرپور، آناهیتا و محمدی، نورالله (۱۳۹۴)، «انطباق و ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس خودمختاری هیجانی: مقایسه دو الگوی متفاوت»، شخصیت و تفاوت‌های فردی، دوره ۴، ش ۷، ص ۶۵-۹۰. [/https://www.magiran.com](https://www.magiran.com)
- مینا، فاطمه و امینی‌منش، سجاد (۱۴۰۰)، «پیش‌بینی‌کننده‌های گرایش به رفتار پرخطر در نوجوانان دختر، نقش بدنظمی هیجانی تمایزیافتگی و ابراز وجود»، پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی، ص ۱۸۳-۱۹۷. [/https://sid.ir](https://sid.ir)
- مینوچین، سالوادور (۱۳۹۵)، خانواده و خانواده‌درمانی، ترجمه باقر ثنائی، تهران: امیرکبیر (نشر اصل اثر: ۱۹۷۴).
- مینوچین، سالوادور، مایکل. پی.ن و وای-ی (۱۳۹۴)، ارزیابی خانواده‌های و زوج‌ها، از سمپتوم تا سیستم، ترجمه آناهیتا خدابخش کولایی با همکاری اسدالله همتی منش و علیرضا ملکی تبار، تهران: جاودانه (نشر اصلی اثر: ۲۰۰۷).
- نیلفروشان، پرینا، احمدی، احمد و عابدی، محمدرضا (۱۳۹۲)، آسیب‌شناسی خانواده، طبقه‌بندی و سنجش، اصفهان: دانشگاه اصفهان.

- وحید، فریدون، جهانبخش، اسماعیل و نصوحیان، مریم (۱۳۹۲)، «مقایسه ویژگی‌های اجتماعی- تربیتی فرزندان مادران شاغل و غیرشاغل در مقطع راهنمایی (شهر اصفهان)، فصلنامه علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی، س ۷، ش ۴ (پیاپی ۲۳)، ص ۱۹-۴۰. [/https://sid.ir](https://sid.ir)
- هوشیاری، جعفر (۱۳۹۹)، تبیین مرزها خانواده براساس قرآن کریم و ساخت پرسشنامه سنجش آن، پایان‌نامه دکتری، جامعه المصطفی العالمیه.
- هوشیاری، جعفر و صفورایی، محمد مهدی (۱۳۹۷)، «ارزیابی مرزهای خانواده در روان‌شناسی از نگاه قرآن و روایات»، مطالعات علوم قرآن، شماره ۲، ۱۵۷-۱۷۷. [/https://sid.ir](https://sid.ir)
- هوشیاری، جعفر، شکوری، حسن و حسینی، سیدمجید (۱۳۹۹)، «حدود و مرزهای روانشناختی خانواده با تأکید در آیات مشتمل بر واژه حدودالله»، مطالعات اسلامی زنان و خانواده، س ۷، ش ۱۳، ص ۷-۳۰. [/https://www.magiran.com](https://www.magiran.com)
- هوشیاری، جعفر، صفورایی، محمد مهدی، جزایری، سیدحمید و تقییان، حسن (۱۳۹۹)، «مرزهای درونی خانواده از نگاه روان‌شناسی و قرآن کریم»، پژوهشنامه اسلامی زنان و خانواده، س ۸، ش ۲۰، ص ۹-۳۲. [/https://sid.ir](https://sid.ir)
- هوشیاری، جعفر، صفورایی، محمد مهدی، جزایری، سیدحمید و تقییان، حسن (۱۴۰۰)، «ساخت و اعتباریابی پرسشنامه سنجش مرزهای روانشناختی خانواده براساس قرآن کریم»، مطالعات اسلام و روان‌شناسی، س ۱۵، ش ۲۸، ص ۷-۲۹. [/https://www.magiran.com](https://www.magiran.com)

References

- Azadi, Sh. & Nahidpour, F. (2016), Predicting the Differentiation Level of Daughters Based on Their Mothers' Differentiation Level. *Woman & Society Special Issue*. 7(4), 125-136. www.noormags.ir [In Persian]
- Al-Hurr al-Amili, Muhammad ibn al-Hasan (1989/1990). Wasā'il al-Shī'a. Tehran: International Publishing & Printing Co. [In Persian]
- Al-Kulayni, Muhammad ibn Ya'qub (1991/1992), Al-Kāfī. Tehran: Dar al-Kutub al-Islamiyyah. [In Persian]
- Bowen, M. (1978), Family therapy in clinical practice. Ny. London. Jason Anderson.
- Danesh, E.; Nikomanesh, N.; Saliminia, N.; Sabaghi, L.; Shamshiri, M. (2014), The Relationship between Mothers' Personality Traits and the Perfectionism of Their

- Adolescent Daughters. *Applied Psychology*. 8(4)(32), 63-78. <https://www.magiran.com> [In Persian]
- Eisenberg, N. & Sulik, M. J. (2012), Emotion-related selfregulation in children. *Teaching of Psychology*, 39(1), 77-83.
  - Fadaei, N. (2009), The Relationship between Mothers' Employment and Children's Social Development. *Woman and Family Studies*. 2(5), 67-86. <https://www.magiran.com/> [In Persian]
  - Farhoush, M.; Habibollahi, H.R.; Assar, Z. (2020), Mothers' Employment and Its Impact on Parenting up to Three Years of Age. *Islam and Psychological Studies*. 6(2), 103-117. <https://www.magiran.com/> [In Persian]
  - Frank, S. J., Pirsch, L. A. & Wright, V. C. (1990), Implications of deidealization for parent/child relationships and adjustment during late adolescence. Paper presented at the Biannual Convention of the Society for Research on Adolescence, Atlanta, GA.
  - Gall, M.D., Borg, W.R. & Gall, J.P. (2016), Quantitative and Qualitative Research Methods in Educational and Psychological Sciences (A. R. Nasr, H. R. Oreyzi, M. Abolghasemi, M. J. Pakseresht, A. R. Kiamanesh, Kh. Bagheri, M. Khair, M. Shahni Yeylagh, Z. Khosravi, Trans.), Vols. 1 & 2, 11th ed. Tehran: SAMT. [In Persian]
  - Ghalamkarian, S.M.; Esmaeili, M. (2021), The Relationship between Family Emotional Atmosphere and the Development of Autonomy and Sense of Belonging to School among Female High School Students during the COVID-19 Pandemic. *New Achievements in Humanities Studies*. 4(29), 150-162. <https://sid.ir/> [In Persian]
  - Goldenberg, H. & Goldenberg, I. (2018), Family Therapy: An Overview (M. Firoozbakht, Trans.), Tehran: Rasa. (Original work published 1934), [In Persian]
  - Goodarzi, M.M.; Mehrabizadeh, M.; Bassak Nejad, S. (2020), A Comparison of General Health, Self-Efficacy, and Social Competence among Male and Female University Students with Employed and Non-employed Mothers. *Woman and Society*. 11(1)(41), <https://www.magiran.com/> [In Persian]
  - Hoshiari, J.; Safooraei, M.M. (2018), Evaluating Family Boundaries in Psychology from the Perspective of the Quran and Narrations. *Quranic Sciences Studies*. (2), 157-177. <https://sid.ir> [In Persian]

- Hosseini Kalaei, S.S.; Asadi, M. (2020), The Effectiveness of Successful Parenting Training for Mothers on Emotional, Academic, and Social Adjustment of Adolescent Girls. *Culture of Counseling and Psychotherapy*. 11(43), 89-120. <https://www.magiran.com/> [In Persian]
- Hosseini, A.; Zargham Hajeebi, M.; Habibzadeh, A.; Ahmadi Faghih, M. (2018), A Comparison of Responsibility in Motivation and Academic Achievement among Adolescents with Employed and Non-employed Mothers (Sons and Daughters), *Woman and Family Studies*. (40), 29-50. <https://sid.ir/> [In Persian]
- Houshiari, J. (2020), Explaining Family Boundaries Based on the Holy Quran and Constructing a Questionnaire for Its Assessment. PhD Dissertation. Al-Mustafa International Universi. [In Persian]
- Houshiari, J.; Safooraei, M.M.; Jazayeri, S.H.; Taghiyan, H. (2020), Internal Family Boundaries from the Perspective of Psychology and the Holy Quran. *Islamic Research Journal of Women and Family*. 8(20), 9-32. <https://sid.ir/> [In Persian]
- Houshiari, J.; Safooraei, M.M.; Jazayeri, S.H.; Taghiyan, H. (2021), Construction and Validation of a Questionnaire for Assessing the Psychological Boundaries of the Family Based on the Holy Quran. *Islam and Psychology Studies*. 15(28), 7-29. <https://www.magiran.com/> [In Persian]
- Houshyar, J.; Shakouri, H.; Hosseini, S.M. (2020), The Limits and Psychological Boundaries of the Family with Emphasis on Verses Containing the Term “Ḥudūd Allāh”. *Islamic Studies of Women and Family*. 7(13), 7-30. <https://www.magiran.com/> [In Persian]
- Kazemian, S. (2008), The Effectiveness of Self-Differentiation Training on Reducing Anxiety Levels in Children of Divorced Families. Master’s Thesis in Psychology, Allameh Tabataba’i University. <https://sid.ir/> [In Persian]
- Kerr, M.Bowen, M. (1988), Family evaluation: An approach based on Bowen theory. Ny.Norton.
- Khanjani, Z.; Mahmoudzadeh, R. (2013), A Comparison of Parenting Styles and Behavioral Disorders in Children of Employed and Non-employed Mothers. *Woman and Culture*. 4(16), 37-52. <https://sid.ir/> [In Persian]
- Kimmel, D. C., and winer, I. B. (1995), adolescence :A developmental transition. New York. John wile & sons.

- Luecken, L. J. & Lemery, K. S. (2004), Early caregiving and physiological stress responses. *Development and Psychopathology*, 16 (4), 921-933
- Mehrpour, A.; Mohammadi, N. (2015), Adaptation and Psychometric Properties of the Emotional Autonomy Scale: A Comparison of Two Different Models. *Personality and Individual Differences*. 4(7), 65-90. <https://www.magiran.com/> [In Persian]
- Mina, F.; Amini Manesh, S. (2021), Predictors of Risky Behavior Tendency in Adolescent Girls: The Role of Emotional Dysregulation, Differentiation, and Assertiveness. *Social Psychology Research*. 183-197. <https://sid.ir/> [In Persian]
- Minuchin, S. (2016), Families and Family Therapy (B. Sanaei, Trans.), Tehran: Amirkabir. (Original work published 1974), [In Persian]
- Minuchin, S.; Nichols, M. P.; & Lee, W. Y. (2015), Assessing Families and Couples: From Symptom to System (A. Khodabakhsh Koolae, in collaboration with A. Hemmati Manesh & A. Maleki Tabar, Trans.), Tehran: Javedaneh. (Original work published 2007), [In Persian]
- Mohebi, M.; Badri, R. (2016), Antecedents and Consequences of Emotional Regulation in Female Students: The Role of Parental and Teacher Support and Autonomy, and Perceived Control. *Educational Psychology Studies*. (23), 114-137. <https://www.magiran.com> [In Persian]
- Movahedi Shakib, M. (2018), The Role of the Lifestyle of Socially Active Mothers in Parenting and the Identity Formation of Adolescents. Master's Thesis. Tehran, Allameh Tabataba'i University, Faculty of Psychology and Educational Science. [In Persian]
- Nilfroushan, P.; Ahmadi, A.; Abedi, M.R. (2013), Family Pathology, Classification, and Assessment. Isfahan: University of Isfahan Press. [In Persian]
- Pakmanesh, N.; Javadan, M. (2020), Predicting Academic Performance through Self-Control, Autonomy, and Self-Awareness among High School Students in Bandar Abbas. *Cognitive Strategies in Learning*. 8(14), 37-55. <https://sid.ir/> [In Persian]
- Salarifar, M.R. (2002), Boundaries in the Family from the Perspective of Islam and the Structural School. *Methodology of Humanities*. 8(31), 126-152. [In Persian]
- Salarifar, M.R. (2016), An Introduction to Couple Therapy with an Islamic Approach. Qom: Research Institute of Hawzah and University. [In Persian]

- Seyyedi, S.T. (2010), The Effect of Mothers' Employment on the Adjustment of High School Students in District 7 of Mashhad, Academic Year 2007-2008. *Growth - School Counseling Education*. 5(3), 38-59. www.noormags.ir [In Persian]
- Shariatmadar, A.; Amini Mousabadi, A.; Emadi, F. (2018), Family Boundaries and Basic Security: A Comparison of Adolescents' Perception of the Flexibility of Family Boundaries Based on Development. *Counseling Research*. 17(67), 23-58. www.noormags.ir [In Persian]
- Skowron, E. A. & Dendy, A. K. (2011), Differentiation of Self and Attachment in Adulthood Relational Correlates Effortful Control Contemporary *Family Therapy*, 87(2), 228-258.
- Steinberg, L. (2007), Risk taking in adolescence: new perspectives from brain and behavioral science. *Current directions in psychological science*, 16(2), 55-59.
- Steinberg, L. & Silverberg, L (1986), The vicissitudes of autonomy in early adolescents. *Child Development*. 57. 841-851.
- Steinberg, L. & Silverberg, S. B. (1986), The vicissitudes of autonomy in early adolescence. *Child Development*, 57, 841-851.
- Tabrizi, M.; Jafari, F.; Dibaniyan, Sh.; Kardani, M. (2010), Descriptive Dictionary of Family and Family Therapy. Tehran: Fararavan. [In Persian]
- Taghipour, M.; Sotoudeh, Z.; Khosravi, S.; Honarparvaran, N. (2014), The Relationship between Identity and Autonomy, Competence, and Relatedness in High School Adolescent Girls. *Women and Family*. 9(27), 59-81. <https://www.magiran.com/> [In Persian]
- Thoma, A. C., Williams, J. M. & davis, N. J. (2005), "Theaching self_determination to students with disabilities: will the literature help?" *Career Developmentet for Exceptional Individuals*., Vol. 28, No.2, pp: 104- 116.
- Vahida, F.; Jahambakhsh, E.; Nasouhian, M. (2013), A Comparison of Socio-Educational Characteristics of Children with Employed and Non-employed Mothers at the Middle School Level (City of Isfahan), *Islamic Azad University Social Sciences Quarterly*. 7(4)(23), 19-40. <https://sid.ir/> [In Persian]